

Učebné osnovy

Vzdelávacia oblasť	Človek a spoločnosť
Názov predmetu	Dejepis
Stupeň vzdelania	ISCED 2- nižšie sekundárne
Ročník	piaty
Časový rozsah vyučovania	33 hodín/1 hodina týždenne,
Vyučovací jazyk	Slovenský jazyk
Poznámka	Povinný predmet
Dátum poslednej zmeny	7. júl 2011
Vypracovala	Mgr. Zuzana Skrúcaná

1. Charakteristika predmetu

Dejepis spolu s humánnou zložkou zemepisu a občianskou výchovou tvorí vzdelávaciu oblasť spoločenskovedných predmetov. Predstavuje jeden z významných prostriedkov procesu humanizácie žiakov.

V jeho priebehu si žiaci postupne osvojujú kultúru spoločenskej komunikácie a demokratické spôsoby svojho konania na základe oboznamovania sa s vývojom ľudskej spoločnosti najmä z hľadiska aspektu konajúcich osôb, či skupín ľudí a tiež prostredníctvom pohľadov na dôležité formy života spoločnosti v jednotlivých historických obdobiach.

Hlavnou funkciou dejepisu je kultivovanie historického vedomia žiaka ako celistvej osobnosti a uchovanie kontinuity historickej pamäti v zmysle odovzdávania historickej skúsenosti či už z miestnej, regionálnej, celoslovenskej, európskej alebo svetovej perspektívy. Súčasťou jej odovzdávania je predovšetkým postupné poznávanie takých historických udalostí, dejov, javov a procesov v priestore a čase, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili vývoj slovenskej spoločnosti a premietli sa do obrazu našej prítomnosti. Pričom kladie dôraz na dejiny 19. a 20. storočia, v ktorých môžeme nájsť z väčšej časti korene súčasných spoločenských javov i problémov.

Takto vedie žiakov k úcte k vlastnému národu, k rozvíjaniu vlastenectva ako súčasťou kultivovania ich historického vedomia, v ktorom rezonuje i úcta k iným národom a etnikám, rovnako tak rešpektovanie kultúrnych a iných odlišností, ľudí, rôznych diverzifikovaných skupín a spoločenských. Prispieva tak k rozvíjaniu hodnotovej škály demokratickej spoločnosti, vedie aj demokratickým hodnotám európskej civilizácie.

2. Ciele vyučovacieho predmetu

Za základnú cieľovú kategóriu výučby dejepisu považujeme tvorbu študijných predmetových, medzipredmetových kompetencií – spôsobilostí, schopností využívať kvalitu získaných znalostí v rôznych poznávacích i praktických situáciách, ktoré umožnia žiakom, aby nepristupovali k histórii len ako k uzavretej minulosti, ale aj k rozvíjaniu celej škály kompetencií (spôsobilostí), klásť si v aktívnej činnosti kognitívne rôznorodé otázky, pomocou ktorých sa cez kategóriu prítomnosti pýtajú na minulosť a vytvárajú si tak postupne vlastný názor vo vzťahu k budúcnosti.

Významným prostriedkom k tomu je súbor primeraných školských historických prameňov (aj exemplárne mnohostranných), ktorý sa považuje za integrálnu súčasť didaktického systému výučby dejepisu i dejepisných učebníc na základných školách. *Závažným predpokladom rozvíjania a uplatňovania uvedených cieľových kategórií je*

prekonávať odovzdávanie poznatkov v hotovej podobe prevažne explikačnými (vysvetľujúcimi) metódami a frontálnou výučbou, je nevyhnutné v širšej miere aplikovať prístupy, ktoré kladú dôraz na aktívne učenie, na proces hľadania, objavovania a konštruovania (vytvárania) poznatkov na základe vlastnej činnosti a skúsenosti v interakcii s učiteľom a spolužiakmi v kooperatívnom učení.

Kompetencie

Kognitívne spôsobilosti

Žiaci si kladú otázky:

- použijú ich na osvojovanie daných významov, ktoré súvisia s riešením základných operácií:

s historickým časom

- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti chronologicky a synchronne
- rozpoznať postupne nerovnomernosť historického vývoja
- využívať medzníky ako prostriedok orientácie v minulosti

s historickým priestorom

- rozlišovať miestny, regionálny, národný, globálny historický priestor
- zaraďovať historické udalosti, javy, procesy a osobnosti priestorovo

s historickými faktami, udalosťami, javmi a procesmi a ich hodnotiacim posudzovaním

- vymedziť jednotlivú historickú udalosť, jav, proces, osobnosť
- popísať jednotlivé historické udalosti, javy, procesy, osobnosti na základe určujúcich znakov
- skúmať konanie ľudí v daných podmienkach a vysvetľovať ho
- určiť príčiny jednotlivých historických udalostí, javov, procesov
- vymedziť dôsledky jednotlivých historických udalostí, javov, procesov
- rozpoznať charakteristické znaky jednotlivých historických období
- rozpoznať základné faktory, ktoré ovplyvňovali historický vývoj

- aplikujú ich v nových situáciách, v „skúmateľských“ postojoch a pracovných postupoch pri vyšetrowaní, pátraní v školských historických písomných, obrazových, grafických a hmotných prameňoch - stopách po minulosti

- pri vymedzovaní predmetu skúmania
- pri vytvorení plánu skúmania
- pri komunikácii v tíme o výsledkoch skúmania
- pri vytvorení záznamu zo skúmania

pri vyhľadávaní relevantných informácií

- z rôznych zdrojov – textov verbálnych, obrazových, grafických, i z textov kombinovaných
- z učebníc, cvičebníc, pracovných zošitov, slovníka cudzích slov, atlasov, novin, časopisov, webových stránok
- z populárno-vedeckej literatúry a historickej beletrie

pri využívaní týchto informácií a verifikovaní ich hodnoty

- vyberaní, organizovaní, porovnávaní, rozlišovaní, zaraďovaní informácií a kritickým zhodnotením rôznych zdrojov informácií

pri štruktúrovaní výsledkov, výstupov a potvrdení vybraného postupu zoradení výsledkov

- rozpoznaní podstatného od nepodstatného
- integrovaní výsledkov do chronologického a historického rámca
- vyhodnocovaní správnosti postupu
- tvorbe súboru vlastných prác

Uvedený komplex študijných (predmetových) kompetencií (spôsobilostí) sa spresňuje, konkretizuje v učebných požiadavkách v jednotlivých tematických celkoch učebného obsahu v podobe systematizovaného výkonového štandardu.

Afektívne spôsobilosti

- Sformulovať vlastné hodnotenie historického prameňa, podložiť svoje stanovisko argumentmi
- Zaujať postoj k vecnému textu
- Sformulovať vlastné hodnotenie textu a podložiť svoje stanovisko argumentmi.

Konatívne spôsobilosti

- Pri ústnom prejave dodržiavať správne dýchanie, artikuláciu, spisovnú výslovnosť a správne uplatňovať suprasegmentálne javy
- Reprodukovať vecný text (doslovne, podrobne, stručne)
- Vyhľadať kľúčové slová v text
- Napísať poznámky z prečítaného textu

Komunikačné spôsobilosti

- Adekvátne komunikovať a prezentovať predkladaný historický materiál

Učebné spôsobilosti

- Zapamätať si potrebné fakty a definície a preukázať ich znalosť
- Vysvetliť podstatu osvojených javov a vzťahov medzi nimi
- Na základe indukcie a zovšeobecnenia odvodiť charakteristiky a definície nových javov
- Usporiadať známe javy do tried a systémov
- Orientovať sa v školskej a verejnej knižnici
- Vedieť získať informácie z rôznych zdrojov a internetu

Interpersonálne spôsobilosti

- Spôsobilosť akceptovať skupinové hodnoty
- Schopnosť tolerovať odlišnosti jednotlivcov
- Schopnosť kooperácie
- Schopnosť empatie

Postojové spôsobilosti

- Vytvárať si vlastný hodnotový systém
- Vytvárať si pozitívny vzťah k vlastnému národu
- Uvedomovať si svoju národnú identitu

3. Stratégia vyučovania

Stratégiou vyučovania chceme dosiahnuť, aby zvolené metódy, formy a prostriedky rozvíjali v žiakoch národnú hrdosť a pozitívny vzťah k historickému kontextu. Zároveň aby žiakov viedli k osvojovaniu si základných vedomostí, postojov a názorov, aby rozvíjali ich komunikatívne schopnosti a návyky tak, aby vedeli primerane reagovať v rôznych situáciách, aby nadobudli sebavedomie pri vystupovaní na verejnosti, nadobudli estetické cítenie, uvedomili si podstatu ľudských hodnôt a vyjadrili svoje hodnotenie s využitím vhodných argumentov.

Metódy

- Situačná metóda
- Riadený rozhovor, diskusia
- Skupinová práca
- Samostatná práca
- Problémové metódy, heuristická metóda
- Fixačné metódy
- Motivačné metódy
- Práca s knihou a odborným textom

Formy

- Vyučovacia hodina klasického typu
- Projektové vyučovanie
- Skupinové vyučovanie
- Exkurzia
- Beseda

Vyučovacie postupy

Využiť metodické postupy pre vyučovanie jednotlivých tematických celkov počas osvojovania si učiva, aktualizácie osvojeného učiva, kontroly a hodnotenia.

4. Obsah predmetu

Tematické celky:

- 1. Od blízkeho k vzdialenému – 13 hodín*
- 2. Človek v premenách priestoru a času – 10 hodín*
- 3. Človek a komunikácia – 10 hodín*

5. Kritéria hodnotenia žiakov

Predmet sa klasifikuje podľa Metodických pokynov na hodnotenie a klasifikáciu žiakov základných škôl.

Skúšanie písomnou alebo ústnou formou individuálne alebo skupinovo či frontálne, vždy z poslednej látky a predchádzajúcich dvoch látok z dôvodu nadväznosti. Súčasťou hodnotenia sú aj miniprojekty, v ktorých je dôležitá grafická, estetická aj obsahová stránka problematiky, ale aj ich záverečné odprezentovanie.

K žiakom so ŠVVP a poruchami učenia pristupovať podľa individuálnych potrieb. Jednotlivým žiakom dať priestor na sebareflexiu a sebahodnotenie ich výkonov a osobnostných pokrokov. Pri preverovaní vedomostí a zručností sa dbá na pozitívnu atmosféru a spravodlivé ohodnotenie úrovne nadobudnutých spôsobilostí.

5.1 Metódy hodnotenia

- Ústna skúška
- Písomná skúška
- Hodnotenie pracovnej aktivity, súvislého prejavu, výkonu žiaka
- Slovné hodnotenie
- Priebežné hodnotenie čiastkových úspechov žiaka (kombinované hodnotenie)

5.2 Prostriedky hodnotenia

- Rozbor žiackych prác
- Rozhovor
- Skúšanie
- Analýza výstupu projektu
- Písomné testy

5.3 Kritériá hodnotenia vo vzťahu k výkonovým štandardom

- Žiak vypracuje 1 projekt na základe zadania učiteľa s využitím viacerých zdrojov rôzneho charakteru – internet, encyklopédie, odborná literatúra a iné
- Žiak bude skúšaný ústnou a písomnou formou počas tematického celku alebo v jeho závere.

Klasifikačná stupnica:

100% - 91% = 1; 90% - 76% = 2; 75% - 55% = 3; 54% - 35% = 4; 34% - 0% = 5

6. Prostriedky (učebné zdroje)

Odborná literatúra

Tomková, M., Miháliková, M.: Dejepis pre 5. ročník ZŠ, SPN, BA 2009

Mandelová, H. a kol.: Dejepisný atlas – pravek a starovek, VKÚ Harmanec

Ďalšie zdroje: odborné publikácie, internet

Didaktická technika

- PC, dataprojektor
- DVD – prehrávač
- Video
- Interaktívna tabuľa

Materiálne výučbové prostriedky (učebné pomôcky)

- Historické mapy
- Štandardizované testy
- Historické pramene

Ďalšie zdroje

ŠTANDARDY	<ul style="list-style-type: none"> • Internet, web-stránky, www.zborovna.sk, prezentácie • Noviny, časopisy • Knižnica 		
Tematický	Obsahový štandard	Výkonový štandard	Prierezové
	Pojmy		
Od blízkeho k vzdialenému	<ul style="list-style-type: none"> - dom - byt - sídlisko - dedina - vyšší územný celok - prírodný a historický čas - kategória historického času - dátum - letopočet 	<p>Čím sa dejepis zaoberá a čo skúma. Žiaci vedia rozpoznať, čo sa zmenilo / nezmenilo v mieste ich bydliska.</p> <p>Žiaci vedia identifikovať rozdiel medzi prírodným a historickým časom, vedia pracovať s kalendárom a vysvetliť pojem letopočet a prečo žijeme v 21. storočí, vedia rozlišovať pojem pred/po Kristovi.</p> <p>Žiaci vedia rozlišovať jednotlivé historické obdobia a ohraničiť ich</p>	MUV OSR ENV RLK
	<ul style="list-style-type: none"> - historický čas - meniny - narodeniny - sviatky - fotografia - obrazová spomienka rodiny - album - rodostrom - historické pramene (písomné, obrazové, hmotné) - dejepisná mapa, glóbus - múzeum, knižnica, archív 	<p>letopočtami (pravek, starovek...)</p> <p>Žiaci vedia určovať storočia a tisícročia na časovej priamke, Poznajú rozdiel medzi dátumom a letopočtom</p> <p>Žiaci vedia zostaviť tabuľku základných štátnych, cirkevných sviatkov a pamätných dní.</p> <p>Žiaci poznajú tradície rozličných období v roku a spôsob ich prežívania, napr. stridžné dni, vianočné a veľkonočné tradície, sviatky jari...</p> <p>Žiaci sú schopní poznať historickú udalosť, osobnosť, ktorú pripomína pomník, pamätník, pamätná tabuľa v mieste, kde žijú.</p> <p>Identifikovať najstarší hrob na cintoríne.</p> <p>Poznať jednotlivé druhy historických prameňov.</p> <p>Poznať širšiu škálu historických obrázkov a objektov.</p> <p>Vymenovať hlavné body z jedného prameňa na základe otázok učiteľa.</p> <p>Položiť adekvátne otázky súvisiace s fotografiami.</p> <p>Pochopiť pojem generácia v rodinnom kontexte na príklade rodičov a starých rodičov.</p> <p>Zostaviť rodostrom svojej rodiny.</p> <p>Zhodnotiť význam rodinného albumu</p>	

		<p>pre život rodiny. Napísať krátky príbeh zo života svojej rodiny. Zaznamenať rozprávanie starých rodičov, rodičov o minulosti svojho rodiska. Používať rozširujúcu sa škálu pojmov v závislosti od témy. Čo je archív a knižnica. Poznať podstatu písomných prameňov a rozdiel medzi múzeom a archívom. Usporiadať širšiu škálu historických obrázkov a objektov. Význam a história mapy a glóbusu, rozdiel medzi nimi. Orientácia na dejepisnej mape, jej čítanie. Čo je múzeum, jeho funkcia, jednotlivé druhy, skanzen Poznať význam galérií Vytvoriť si systém poznatkov a vedieť reagovať na učiteľove otázky k témam</p>	
<p>Človek v premenách priestoru a času</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rolník - prírodná energia - umelá energia - stretávanie kultúr - od kola k lietadlu - sťahovanie národov - kolonizácia, - - vyst'ahovalectvo - remeselník - detská práca 	<p>Spôsob obživy človeka, vznik poľnohospodárstva, náradie, charakterizovať život roľníka v minulosti. Vedieť ako a kde vznikali dediny, mestá, poznať rozdiel, poznať rozdiel medzi peňažným a výmenným obchodom Poznať význam hradísk a vedieť porovnať a opísať vzhľad svojho mesta a charakter veľkomiest Poznať podmienky vzniku a fungovania prvých rodín a súčasný model európskej rodiny Prírodná a umelá energia - vystihnúť ich rozdiel. Príklady využívania energie v prospech človeka/ /zneužívanie prírody človekom. Zdôvodniť príčiny hľadania nových zdrojov energie. Vymenovať vynálezy, ktoré pomohli človeku využiť energiu vo svoj prospech. Vývoj dopravy v dejinách, základné druhy. Zostaviť tabuľku najdôležitejších dopravných prostriedkov v chronologickej postupnosti. Porovnať spôsob dopravy v minulosti a prítomnosti. Rozpoznať vplyv dopravných prostriedkov na životné prostredie svojho regiónu. Uviesť príčiny sťahovania ľudí v</p>	<p>MUV ENV OSR</p>

		<p>minulosti i prítomnosti, vysvetliť pojem kolonizácia Čo sú remeslá, ako sa vyvíjali, druhy remesiel, cechy. Vysvetliť oddelenie sa remeselníkov od roľníkov. Zhodnotiť význam špecializácie remeselnej výroby a priemyselnej výroby. Nakresliť znak, ktorý výstižne charakterizuje zamestnanie remeselníka. Uviesť najčastejšie druhy detskej práce, zaujať stanovisko k problému detskej práce, zaujať postoj k tvrdeniu, že dospelí v niektorých krajinách zneužívali a zneužívajú prácu detí vo svoj prospech. Vytvoriť si systém poznatkov a vedieť reagovať na učiteľove otázky k témam</p>	
<p><u>Človek a komunikácia</u></p>	<p>- jazyk, písmo - rukopis, kniha - noviny, rozhlas, televízia, internet, e-mail - nábožanstvo, legendy, mýty, povesti - vojna, mier, víťazi, porazení - školská kronika (regionálne dejiny)</p>	<p>Poznať spôsoby dorozumievania, vývoj písma a jeho druhy, zhodnotiť význam vynálezu písma, vymenovať najstaršie druhy slovanského písma, Identifikovať rozdiel medzi rukopisom a kníhtlačou, zhodnotiť význam jej vynálezu Uviesť prostriedky dorozumievania sa medzi ľuďmi v minulosti. Uviesť druhy moderných masovokomunikačných prostriedkov. Signály, písmo, rozhlas, internet, e-mail... Poznať podstatu náboženstva, jeho význam, prvé náboženstvá a svetové náboženstvá súčasnosti Vojna a mier, víťazi a porazení. Príčiny, význam a dôsledky vojny, vývoj zbraní. Zdôvodniť stálu prítomnosť vojen. Zostaviť správu o vojenskom konflikte v súčasnosti. Vytvoriť si systém poznatkov a vedieť reagovať na učiteľove otázky k témam Porovnávanie, zaraďovanie, systematizovanie informácií Vedieť zaznamenať rozprávanie starých rodičov, rodičov o minulosti svojho rodiska. Aplikovať nadobudnuté poznatky o múzeu v expozícii Podjavorinského múzea Vypátrať v mieste bydliska sochy svätých</p>	<p>OSR MUV TBZ RLK MDV</p>

	<i>zaujímavostiach regiónu</i>	
--	--------------------------------	--

Vedieť vytvoriť jednoduchý projekt o

--	--	--	--

Použité skratky:

Multikultúrna výchova – MUV

Mediálna výchova – MDV

Osobnostný a sociálny rozvoj – OSR

Environmentálna výchova – ENV

Dopravná výchova – DOV

Ochrana života a zdravia – OZO

Tvorba projektu a prezentačné zručnosti – TBZ

Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra - RLK

PRIEREZOVÉ TÉMY :

Enviromentálna výchova – výchova k ochrane archeologických a iných lokalít, na ktorých sa nachádzajú historické pamiatky, význam a účel ochrany a zveľaďovania prírodného a kultúrneho dedičstva

Mediálna výchova – sprostredkovanie informácií o historických prameňoch na území Slovenskej republiky, o múzeách a iných kultúrnych zariadeniach, v ktorých sa žiaci zoznámia s historickým materiálom.

Multikultúrna výchova – výchova k akceptácii kultúrnej a inej rôznorodosti, k tolerancii a medzikultúrnemu porozumeniu. Výchova k empatii, na základe historických informácií žiaci lepšie pochopia multietnickosť a kultúrne dedičstvo jednotlivých národov

Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra vedie žiakov k vedomiu príslušnosti k svojmu regiónu, učia sa poznávať a vážiť si jeho osobitosti a vedieť ich sprostredkovať ľuďom, ktorí na tomto území nežijú.

Osobnostný a sociálny rozvoj - dôraz sa kladie na kooperatívne učenie, pri získavaní informácií sa kladie dôraz na problémové úlohy, pri ktorých je od žiaka vyžadované odprezentovanie a zargumentovanie vlastných postojov a názorov. Žiak je vedený ku kritickému hodnoteniu seba i spolužiakov

Tvorba projektu a prezentačné zručnosti - žiaci si dopĺňajú vedomosti na základe vlastného získavania informácií a ich následného prezentovania spolužiakom. Sú im zadávané problémové úlohy, ktorých riešenie závisí od preverenia pravdivosti a vyriešenia hypotetického problému. Pri vypracúvaní projektu budú overené ich nadobudnuté spôsobilosti, čo sa týka výberu a spracovania informácií aj ich záverečného prezentovania s nevyhnutnosťou využitia IKT.

